

Голові разової спеціалізованої
вченої ради PhD 8422 Запорізького
національного університету,
доктору юридичних наук,
професору Коломоець Т.О.

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента Мартиненко
Діани Борисівни на дисертацію Карабуш Оксани Сергіївни «Правові
основи формування національної системи стратегічних комунікацій в
Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з
галузі знань 08 Право, за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дослідження. Російсько-українська війна має чимало істотних причин, більшість із яких носять екзистенційний характер. Незважаючи на нагальну потребу у формуванні та реалізації національної стратегічної політики, стратегем як секторальних політико-безпекових стратегій, а також відповідних ним актів стратегічної правотворчості, в Україні і досі не утворено національної системи стратегічних комунікацій.

Змінюється світ, разом із ним трансформується правова реальність, тож адекватна наукова рефлексія даних процесів має знаходити своє відображення в правничих розвідках.

Маємо констатувати окремо на порушення прав людини у сфері стратегічних комунікацій, що увиразнюється через відсутність сформованої національної системи стратегічних комунікацій. Це стало наслідком зосередження на тактичних та оперативних питаннях, неконтрольованій відомчій нормотворчості, через що було втрачено стратегічний вектор розвитку, в тому числі й відповідної правової підсистеми.

Холодна війна відійшла у минуле, гібридні війни у поєднанні із конвенційними війнами формують засади нової реальності. Тож завданням науковців є адекватне усвідомлення цієї реальності і відповідно вжиття комплексних і системних, в тому числі політико-правових заходів, щодо

творення власної української геостратегії, в тому числі й розвиток правового регулювання функціонування національної системи стратегічних комунікацій.

У сучасних умовах нестабільності та турбулентності роль стратегічних комунікацій посилюється, особливої ваги набувають питання захисту прав громадян у даній комплексній сфері. В Україні стратегічні комунікації лише починають формуватися як цілісна система, яка забезпечує цілеспрямовану взаємодію органів державної влади, громадськості та медіа у процесах ухвалення та реалізації стратегічних рішень. Відповідно потребують свого унормування як засади функціонування національної системи стратегічних комунікацій (далі — стратком), так і правова компетенція суб'єктів страткому.

Тому тема дисертації Карабуш Оксани Сергіївни «Правові основи формування національної системи стратегічних комунікацій в Україні», є актуальною і своєчасною, оскільки розроблення саме правових основ формування національної системи стратегічних комунікацій є важливою передумовою ефективного розвитку публічного управління і розбудови повоєнної України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації є достатнім. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, є обґрунтованими. Карабуш О. В. правильно використала джерельну базу та відповідний їй напряму дослідження пізнавальний інструментарій. Дисертантка чітко визначила ключові аспекти досліджуваної проблеми, розкрила її об'єкт і предмет. Сформульовані мета та завдання дослідження дозволили дисертантці охарактеризувати формування національної системи стратегічних комунікацій у нерозривній єдності внутрішніх і зовнішніх зв'язків, виявити сучасні фактори, що впливають на її розвиток.

Для цього дисертантка використала широкий арсенал філософських, загальнонаукових і спеціальнонаукових методів пізнання.

Достовірність, новизна висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації вперше здійснено дослідження, яке присвячено вивченню правових проблем формування національної системи стратегічних комунікацій в Україні, запропоновано авторське визначення поняття «стратегічні комунікації» як правової категорії, а також подано спробу його порівняння від комунікаційної політики. Визначено стан правового регулювання національної системи стратегічних комунікацій через здійснення догматико-юридичного аналізу відповідних актів стратегічної правотворчості. Запропоновано розробити Концепцію національної системи стратегічних комунікацій, на підставі якої відповідно до видів складових суспільних відносин у сфері страткому, Карабуш О. С. пропонує розробити: 1) Стратегію публічної дипломатії; 2) Стратегію інформаційної і кібербезпеки (вже розроблено); 3) Стратегію військових зв'язків (може бути включено окремим розділом у Стратегію воєнної безпеки України); 4) Стратегію інформаційно-психологічних операцій; 5) Стратегію просування цілей Української держави.

Важливим став і теоретичний доробок дисертантки, адже нею сформовано типологічну модель наукових підходів до формування поняття стратегічних комунікацій як правової категорії, зокрема виділено: 1) комунікаційний; 2) інформаційно-інтеракціоністський; 3) діяльнісний; 4) процесний; 5) політико-управлінський; 6) безпековий; 7) інструменталістський підходи. Сформульовано ключові ознаки, які характеризують визначення по кожному із визначених авторкою підходів.

Для досягнення поставленої мети та реалізації намічених завдань у ході підготовки дисертації використано комплекс взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих філософських, загальнонаукових і спеціальнонаукових методів, що дозволило здійснити системну характеристику правового регулювання формування національної системи стратегічних комунікацій в Україні.

У науковому контексті можемо підтримати спосіб викладення результатів дисертації – від висвітлення теоретико-правових засад дослідження до стану адміністративно-правового регулювання формування національної системи стратегічних комунікацій і до пріоритетних напрямів її подальшого розвитку в умовах повоєнної України.

Об’єкт та предмет дослідження сформульовані правильно та чітко, відповідно до вимог МОН України.

Структура дисертації є чіткою, логічною, відповідною меті і завданням дослідження. Вона складається з анотацій державною та англійською мовами, списку публікацій здобувачки за темою дисертації, вступу, трьох розділів, що об’єднують десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Аналіз змісту розділів та підрозділів дисертації, висновків до них і загальних висновків до роботи дають можливість дійти висновку, що мета і завдання дослідження є повною мірою реалізованими.

Апробація дисертації. Основні положення роботи знайшли відображення у чотирьох наукових статтях, які опубліковані у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, а також у трьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях, а саме: «Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості» (м. Київ, 25 серпня 2023 р.), «Сектор безпеки України: актуальні питання науки та практики» (м. Харків, 27–28 квітня 2023 р.), «Публічна служба: нова архітектура та стратегії для деокупованих територій» (м. Харків, 23 червня 2023 р.).

Зміст дисертації Карабуш Оксани Сергіївни свідчить про достатньо високий науковий рівень і всебічність опрацювання різноманітних аспектів обраної теми, чітке розуміння проблем правового регулювання формування національної системи стратегічних комунікацій в Україні, а також наукове бачення щодо їхнього вирішення.

Авторкою опрацьовано достатньо значний обсяг вітчизняної та

зарубіжної літератури (загалом 247 найменувань), в тому числі монографії, наукові статті та публікації дослідників із означеної проблематики. Власні висновки Карабуш О. С. підкріплює посиланням на відповідні нормативні джерела, акти стратегічної правотворчості, статистичну інформацію, програмні документи. Це дало змогу повною мірою вирішити поставлені наукові завдання та дійти до науково обґрунтованих висновків.

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дисертації, висвітлено стан її розроблення, окреслено зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами, мету та завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, визначено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено дані про апробацію результатів дисертації та кількість публікацій, а також подано характеристику структури дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади дослідження» присвячений визначенню правових передумов легітимації стратегічних комунікацій в рамках нових реалій зміни світопорядку і переосмислення ролі та дієвості права як регулятора суспільних відносин. Дисертанткою здійснено аналіз рефлексії поняття стратегічних комунікацій у чинних нормативно-правових актах, сформульовано потребу у чіткому аналізові складових суспільних відносин у сфері стратегічних комунікацій, з їхнім наступним чітким описом. На підставі викладеного авторкою формується гіпотеза про існування самостійного виду суспільних відносин – суспільні відносини у сфері стратегічних комунікацій. Авторкою з'ясовано зміст поняття стратегічних комунікацій, виокремлено основні суттєво важливі для ефективного правового регулювання їх характеристики; охарактеризовано стратегічні комунікації як правову категорію, розкрито зміст категорійно-понятійної системи дослідження, визначено зміст основних категорій.

Розділ 2 «Стан адміністративно-правового регулювання формування національної системи стратегічних комунікацій в Україні» присвячено системному дослідженню еволюції інституціоналізації національної системи стратегічних комунікацій через послідовний аналіз правової компетенції

Національного координаційного центру кібербезпеки як робочого органу Ради національної безпеки і оборони України, Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки при Міністерстві культури та інформаційної політики України, Центру протидії дезінформації як робочого органу РНБОУ. Констатується необхідність зміни мети формування Національного координаційного центру кібербезпеки, яка, в контексті утворення національної системи страткому, може мати на думку Карабуш О. С. такий вигляд: підвищення рівня взаємодії та координації діяльності суб'єктів стратегічних комунікацій у сфері забезпечення кібербезпеки, сприяння у створенні умов для безпечного функціонування кіберпростору, його використання в інтересах особи, суспільства і держави на основі стратегічних національних інтересів у сфері кібербезпеки, аналізу наявних і потенційних кіберзагроз, цілей та завдань забезпечення кібербезпеки України. Авторкою стверджується необхідність уникнення дублювання повноважень між Центром страткому і ЦПД, адже в ході проведеного дослідження встановлено, що завдання ЦПД дублюють аналогічні завдання, визначені в Стратегії інформаційної безпеки; наголошено на інституційній невідповідності: якщо НКЦБ і ЦПД визначені робочими органами РНБОУ, то центр страткому такого статусу як окремий суб'єкт правовідносин не має.

У розділі 3 «Пріоритетні напрями формування національної системи стратегічних комунікацій в Україні» визначено суб'єктів національної системи стратегічних комунікацій через послідовний аналіз правової компетенції: МО України, СБУ, ДПС України, ситуаційні центри, колишнє Міністерство інформаційної політики України, МЗС України, Офіс реформ КМУ, РНБОУ, ВРУ. Авторкою констатовано на важливості наявності у кожного суб'єкта національної системи страткому чітко визначеної адміністративно-правової компетенції в рамках або Положення про відповідний ЦООВ, або профільних концепцій, як це зроблено, в рамках МО України. Наголошено на необхідності визначення правового статусу Президента України у формуванні та реалізації державної політики

стратегічних комунікацій, а також місця і ролі у формуванні національної системи стратегічних комунікацій. Окремо вказано на такий суб'єкт, як громадські організації, сформульовано відповідні їхні завдання у реалізації державної політики стратегічних комунікацій.

Оцінка мови і стилю дисертації. Текст дисертації підготовлений науковим стилем, фаховою державною мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені стисло, лаконічно та ясно, що забезпечує доступність їх сприйняття.

Оформлення дисертації відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення дисертації та наукових публікацій фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. У дисертації не виявлено текстових запозичень, використання ідей, наукових матеріалів і результатів наукових пошуків інших авторів без посилання на джерела та інших випадків порушення академічної доброчесності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах планів наукових досліджень та розробок, які виконує Запорізький національний університет за рахунок коштів державного бюджету у 2023-2025 роках «Організаційно-правові механізми забезпечення відбудови повоєнної України в умовах інтеграції до Європейського Союзу», «Основні напрямки удосконалення адміністративного законодавства України в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0129U000370), в межах Пріоритетних напрямів фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права, визначених Стратегією розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженою Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26.03.2021 № 12-21.

Зауваження щодо змісту дисертації. Відзначаючи на позитивні аспекти роботи, звернемо окрему увагу й на деякі дискусійні положення дисертації.

1. Дисертантка у підрозділі 1.3 стверджує (с. 73) «мала кількість саме правових досліджень стала наслідком провідної практики імплементації іншомовної термінології для позначення тих чи тих явищ у сфері державотворення, знецінення українських лексем і як наслідок – забруднення чужими наративами інформаційного та комунікаційного простору», утім по тексту роботи дисертанткою не було наведено такого переліку термінів. Водночас хотіли б наголосити на тому, що мова є живим організмом, в тому числі мова правнича, тож її розвиток уподібнюється до системного і має включати запозичення, що розвиває та розширює не лише мовленнєвий апарат, а й значеннєві горизонти категорійно-понятійної системи відповідної правової теорії.

2. На с. 123 дисертації авторкою наводяться корінні відмінності стратегічних комунікацій від комунікаційних стратегій, а також обґрунтована помилковість ототожнення страткому і комунікаційної політики. Однак не зовсім зрозумілим є те, на скільки це впливає на процеси правотворення і правозастосування, реалізацію правової політики і взагалі як це співвідноситься із розвитком правової теорії.

3. Також потребують додаткової аргументації пропозиції авторки щодо легітимації терміну „стратегічні комунікації”, адже його фіксація відбулась у відповідних Щорічних посланнях Президента України до Верховної Ради України, також створено відповідне Міністерство культури і стратегічних комунікацій, в положенні про яке, напевно розписано зміст стратегічних комунікацій, їхні функції та завдання.

Однак, висловлені зауваження мають дискусійний, рекомендаційний характер та є такими, що покликані стимулювати подальший розвиток досліджуваної проблематики. Вони не впливають на загальне позитивне враження від змісту дисертації, а також на вагомість та значення проведеного дослідження для вітчизняної правової науки і практики.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Резюмуючи викладене, констатую, що дисертація на тему **«Правові основи формування національної системи стратегічних комунікацій в Україні»** є завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обгрунтовані результати, запропоновано нове вирішення наукової проблеми, що полягає в комплексному аналізі стану та визначенні перспектив формування національної системи стратегічних комунікацій в Україні. Робота відповідає вимогам, які закріплені у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 травня 2024 року № 507) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами і доповненнями від 03 травня 2024 року № 507), а її авторка – Карабуш Оксана Сергіївна – на основі публічного захисту заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права та процесу,
Національної академії внутрішніх справ**

Діана МАРТИНЕНКО